

Ауторка: Милијана Станковић (1986), 2. разред Лесковачке гимназије, Лесковац

Забава и информисање у Лесковцу у периоду између два светска рата 1918-1941

Апстракт: Аутор кроз овај рад приказује стање у култури и информисању у Лесковцу у периоду између два светска рата. Рад је углавном базиран на штампи, тачније Лесковачком гласнику који је био либерално гласило.

Лесковац је у периоду од 1918. до 1941. године постао индустријски, привредни, културни и политички центар Јабланичког округа. После Првог светског рата Лесковац је имао око тринаест хиљада становника. Иако се званично није делило на класе, међу становништом су се осећале имовинске неједнакости. Сиромашни слој је живео на периферији бавећи се земљорадњом. Средњи слој чинили су трговци и занатлије, али и интелектуалци. Богаташи су често оснивали разне спортске или културне организације. Оснивају се и различите хуманитарне организације. Тако се постепено развија јавни и културни живот, продиру утицаји са Запада који потискују старомодна схватања и назадњачки поглед на свет.¹

Лесковац је имао велики број удружења и организација, као што су: Соко, Народни универзитет, Друштво књегине Љубице, Стрелачко, Ловачко, Учитељско, Хумано, Индустријско, Занатлијско, Скаутско и Ћачка удружења; затим Аеро-клуб, Ротари клуб, Грађанску касину, два певачка друштва („Бранко“ и „Братство“), Друштво за улепшавање Светоилијског парка, Клуб пријатеља Француске и шест спортских клубова.²

Удружења и организације у Лесковцу

Постојао је велики број удружења и организација у међуратном периоду у Лесковцу, које су имале различите функције. Навешћемо неколико најзначајнијих удружења, односно организација:

Соколски дом је изграђен 1930. године за потребе **Соколског друштва**, које је основано 1896. године. Након Другог светског рата у коме је (делимично) био порушен, извршена је адаптација у позоришну зграду. Тако је касније, популарна „Соколана“ постала зграда Народног позоришта.³ Соколско удружење је било врло активно у Лесковцу, често су учествовали и на разним слављима, са својим „вратоломијама“ (гимнастиком), а имали су и свој оркестар који је такође врло често забављао публику. Године 1926. у Лесковцу је одржано велико славље, за време празновања Духова, када су заједнички наступили „Братство“ и „Сокол“.⁴

¹ *Изборне борбе у Лесковачком крају (1919-1939)*, Народни музеј, Лесковац 1997, 9. (У даљем тексту: Изборне борбе)

² Павловић, Момчило, *Ротари клуб Лесковац*, Лесковац 1997, 4. (Даље Ротари клуб Лесковац)

³ Димитријевић, Сергије, *Историја Лесковца и околине*, Народни музеј, Лесковац 1983, 27. (Даље: Историја Лесковца)

⁴ *Лесковачки гласник*, год. 6, бр. 25, 26. јун 1926, 1.

Оркестар Соколског дома у башти хотела „Костић“.

Народни универзитет је посебна просветна установа основана у Лесковцу на иницијативу Савеза земљорадничких задруга са седиштем у Лесковцу. Предавања која су одржавана на Универзитету обухватала су задругарство, народно просвећивање, пољопривреду, хигијену и увек су добро прихватана.⁵ Отварање Народног универзитета у Лесковцу извршено је у недељу 13. јануара 1924. године у сали Реалке.⁶ Иако је 1928. године добио чврсту организацију и активно одржавао предавања, Народни универзитет није унео нови квалитет у културни живот Лесковца.

Ловачко друштво у Лесковцу основано је 2. августа 1898. године. После завршетка Првог светског рата јавила се иницијатива лесковачких ловаца за обнављањем ловачког удружења. Друштво је обновило рад 24. августа 1919. године. Године 1920. приступило је Савезу Ловачких удружења. Те године, лесковачко Ловачко друштво већ је бројало 219 чланова. Ловачко друштво је често приређивало и забаве у Харламовићевој кафани и у хотелу „Париз“. Пред почетак Другог светског рата, Удружење је бројало 109 чланова. За време рата рад Удружења је обустављен, да би се након рата поново обновио.⁷

Ротари клуб у Лесковцу основан је у априлу 1935. године. Тада је у Ротари клуб ушло петнаест оснивача. Званична инаугурација Ротари клуба у Лесковцу извршена је 15. јуна 1935. године, и тај дан се узима као дан оснивања Ротари клуба у Лесковцу. Место састајања лесковачких ротаријанаца био је хотел „Костић“. Чланови ове интернационалне установе пружали су помоћ и подршку онима којима је то било најпотребније: сиромашним породицама, сирочићима. Чланови Ротари клуба у Лесковцу, били су, између осталих, др Душан Радаковић, Таса Стефановић, директор Пиваре, Лаза Теокаревић, позна-

⁵ Историја Лесковца, 385.

⁶ *Лесковачки гласник*, год. 3, бр. 1, 5. јануар 1923, 1.

⁷ Ниношевић, Мира, *Век лова у Лесковачком крају*, Лесковац 1998.

ти индустријалац и многи други.⁸

Позориште

Иако Лесковац после Првог светског рата није имао своје стално позориште више година, у току тог периода Лесковчани су гледали многе позоришне представе, а било је и покушаја стварања аматерских позоришних група.

Прва поратна приказивања позоришних комада у Лесковцу, за која се зна, везана су за Лесковачки комунистичко-раднички покрет, и за Културно-уметничку дружину „Лунчареви“, створену 1919. године. Године 1920. приказани су следећи комади: „Сироче или Смрт од глади“ и „Несрећна породица“, дела Лесковчанина Љ. Николића-Бенића.⁹

Године 1920. основана је у Лесковцу позоришна дружина ђака учитељских школа „Просвета“, која је извела представе: „Патње 1915-1918“ од Атанасија Младеновића и „Свет“ и „Сумњиво лице“ Бранислава Нушића.¹⁰

Крајем 1922. или почетком 1923. обновљена је радничка уметничка група, која је касније добила назив „Абрашевић“, и наступила 14. фебруара 1926. године на забави лесковачког радничког спортског клуба „Слобода“ на којој је приказан комад „Братство“.¹¹

Представе је изводила и ђачка аматерска позоришна група у лесковачкој Реалки. Најозбиљнији покушај стварања аматерске позоришне групе учињен је у спортском клубу „Момчило“, где је основан глумачки одељак СК „Момчило“.¹² Глумачки одељак је примио 26 лица¹³ и поставио нову управу.¹⁴ Прва представа ове групе била је „Када се сунце гаси“, комад Љ. Арсенијевића, приказан на игранци спортског клуба „Момчило“ 3. фебруара 1924. године.¹⁵ Ово удружење постојало је годинама, чак и у време постојања Лесковачког градског позоришта.

Велики значај имала су гостовања Нишко-крагујевачког, Нишког, Битољског, Подрињског и Тимочког позоришта. Прво забележено гостовање је гостовање Нишко-крагујевачког позоришта под управом Љ. Рајачића, чија је представа одржана 11. марта 1922. године у хотелу „Круна“. На репертоару је био комад „Једна ноћ у харему“, који је написао Лесковчанин С. Бунић.¹⁶ Први позоришни критичар из „Лесковачког гласника“, потписан псеудонимом, оценио је представу врло негативно.

Битољско градско позориште гостовало је у Лесковцу 20. јуна 1925. године, у хотелу „Круна“. После овог гостовања појавио се предлог Љ. Динуловића, редитеља Битољског позоришта, о стварању позоришта у Лесковцу, достављен у облику циркуларног писма. По том предлогу платежна лица би била само он и његова породица а остали би били „дилетанти“. Предлог је предвиђао

⁸ Ротари клуб Лесковац, 5.

⁹ Историја Лесковца, 399.

¹⁰ *Споменица тридесетогодишњице позоришног живота у Лесковцу*, 80.

¹¹ Исто, 90.

¹² *Лесковачки гласник*, год. 4, бр. 2, 12. јануар 1924, 2.

¹³ Исто, год. 4, бр. 2, 12. јануар 1924, 1.

¹⁴ Исто, год. 4, бр. 3, 19. јануар 1924, 1.

¹⁵ Исто, год. 4, бр. 6, 9. фебруар 1924, 2.

¹⁶ Исто, год. 2, бр. 10, 12. март 1922, 1.

месечни трошак од четири до пет хиљада динара који би покрило Лесковачко друштво и удружења чији би представници сачињавали одбор за управљање позориштем.¹⁷

Премијера првог значајног лесковачког позоришног комада написаног између два рата, изведена је 23. јула 1925. године. То је била комедија Сретена Динића „Наша работа“.¹⁸ Подрињско повлашћено позориште гостовало је у Лесковцу 1926. године.

Лесковачко градско позориште основано је 23. августа 1926. године.¹⁹ Први управник позоришта био је Петар Христилић, а глумица Олга Илић била је редитељ.²⁰ Од 1. маја 1927. године, на челу управе се налазио Г. Динуловић.²¹ Прва свечана представа Градског позоришта одржана је 10. октобра 1926. године, приказивањем комада „Смрт мајке Југовића“ од Иве Војновића.²²

Лесковачко градско позориште скупило је током свог постојања плејаду квалитетних професионалних глумаца: Олгу Илић, Царку Јовановић, Фредија Фазловског, Бранка Јовановића, Милету Ковановића, Љубицу Буних, Мару Ланчер, Милутина Марковића и Софију Барбуловић.

Комбиноване уметничке вечери Лесковачког градског позоришта и певачког друштва „Бранко“ почеле су да се изводе 1927. године.²³

Након двогодишње финансијске кризе долази до постепеног јачања позоришта. За новог редитеља постављен је Д. Цветковић. Он је режирао комад „Лесковчанин у Паризу“ Наталије Арсенијевић.²⁴ Почетком јуна 1928. године, Лесковачко позориште је отишло на петомесечну турнеју, гостујући и Нишу, Шапцу, Лозници, Обреновцу и Ваљеву. Током наредних година, позориште је успешно радило, представе су извођене са великим успехом а врхунац је било гостовање Жанке Стокић, првакиње Београдског народног позоришта, која је наступила у „Рушки“ 26. јануара, и „Биду“ 27. јануара 1929. године.²⁵

¹⁷ Блажић, Б, „Један циркулар“, *Лесковачки гласник*, год. 5, бр. 34, 22. август 1925, 1.

¹⁸ Плакат за позоришну представу „Наша работа“, 23. јул 1925, Збирка плаката Сергија Димитријевића, Народни музеј, Лесковац; и *Лесковачки гласник*, год. 5, бр. 30, 25. јул 1925, 3.

¹⁹ Лесковачко градско позориште створено је решењем Министарства просвете, 23. августа 1926, бр. 690.

²⁰ *Лесковачки гласник*, год. 7, бр. 3, 14. јануар 1927, 3.

²¹ Исто, год. 7, бр. 18, 30. април 1927, 1.

²² Исто, год. 6, бр. 40, 9. октобар 1926, 2.

²³ Исто, год. 7, бр. 4, 23. јануар 1927, 2.

²⁴ „Лесковачки гласник“ рекламирајући комад пише да „иако су личности комада све сами Лесковчани то ће интересовање бити још веће“, *Лесковачки гласник*, год. 8, бр. 39, 3. октобар 1928, 3.

²⁵ *Лесковачки гласник*, год. 9, бр. 3, 26. јануар 1929, 1.

Позориште Основне школе „Штросмајер“, Лесковац, 1933. године.

Биоскопи

Биоскоп у Лесковцу стално је постојао још од бугарске окупације, када су у хотелу „Солун“ давале биоскопске представе.²⁶ Други биоскопи прорадили су након Првог светског рата. Гимназијски биоскоп отворен је 1922. године.²⁷ Сматра се да је биоскоп „Славуј“ отворен пре гимназијског биоскопа, пошто су се филмови из биоскопа „Солун“ и „Славуј“ а касније из биоскопа „Круна“ приказивали у гимназијском биоскопу.²⁸

Први филмски оглас у Лесковцу била је реклама модерног биоскопа хотела „Круна“ у коме се у јесен 1922. године давао филм „Гвоздена рука“.²⁹ Из реклама објављених поводом божићних празника у „Лесковачком гласнику“ видимо да су почетком 1925. године у Лесковцу постојала четири јавна биоскопа: биоскоп „Славуј“, биоскоп „Македонија“, биоскоп хотела „Круна“ и биоскоп у кафани „Штесил“, где се у току два дана приказивала драма „Мајмун Жак“.

У првим послератним годинама, публика је ретко долазила у биоскопе, па су филмови често приказивани само за по неколико гледалаца, првих љубитеља филмске уметности.

Улога организација и клубова у друштвеном животу

Трговачко, Индустриско и Занатско удружење, заједно са Трговачком омладином и финансијским магнатима водили су главну реч у лесковачкој чаршији. Знатну активност друге врсте – приређивање забаве, и сличне активности за одмор и разоноду, имала су Женска подружина, Француско-српски клуб и Грађанска касина, а најзначајније специјализоване активности развиле су Соколско и Ловачко друштво, певачка друштва „Бранко“ и „Братство“ и

²⁶ Кино-апарат хотела „Солун“ уништен је за време пожара 17. јануара 1929. године.

²⁷ *Лесковачки гласник*, год. 2, бр. 11, 19. март 1922, 4.

²⁸ Историја Лесковца, 1.

²⁹ *Лесковачки гласник*, год. 2, бр. 39, 1. октобар 1922, 3.

фудбалски клубови.

Једина два удружења која су имала карактер правих клубова – која су редовно скупљала своје чланове, били су Француско-српски клуб и Грађанска касина. Француско-српски клуб приређивао је „сваке среде увече соаре за своје чланове и пријатеље“³⁰ а у Грађанској касини чланови су редовно долазили и читали штампу.

Поред тога, у Лесковцу су постојала и многа друга грађанска удружења и организације, које су имале и хуманитарни карактер. Она су обухватала само један друштвени слој, али се њихов рад у животу града није јако осећао. Међу њима посебно треба истаћи Друштво Црвеног крста, које је створено још 1878. године, и до данас постоји у Лесковцу.³¹

У друштвеном животу, важно место заузимале су и кафане. Оне су биле стецишта мушког дела становништва, место где су се успостављали контакти, где се пословало, проводило време и забављало. У Лесковцу је било око стотину кафана. Главне и најотменије градске кафане биле су „Круна“, „Плуг“ и „Касина“ које су се налазиле на потесу од апотеке „Спаситељ“ до реке Ветернице. Богати омладинци окупљали су се у кафанама са билијаром – „Штесл“, „Лондон“, „Солун“, „Пролеће“, „Македонија“, „Литрић“, „Плуг“, „Круна“ и друге.

Покрај сваке кафане налазила се ћевабџиница. Гастрономски специјалитети Лесковца били су ћевапчићи, а најпознатији мајстори роштиља, познати по надимцима – Буре и Мрца. Син мајстор-Бурета правио је лесковачки роштиљ у Канади на светској изложби у Монтреалу. Касније су се лесковачки ћевапи продавали под тим именом широм света.³²

Забаве и светковине

У Лесковцу су током целе године, сем сезоне летњих врућина, приређиване забаве са игранкама. Сва важнија лесковачка удружења и организације имале су своје забаве. Њих је организовало и особље појединих надлештава, установа и школа. Често су те забаве одржаване на дан славе одређеног удружења. Уз то, после сваког концерта одржавана је и игранка.

Забаве су се одржавале увече, углавном по кафанама са великим просторијама, код „Круне“, „Плуга“, „Каспара“, „Златног Прага“, „Париза“, „Казина“ и „Солуна“, и у сали Реалке. Посебно ревносни у приређивању матинеа били су Женска подружина и школе играња. У време свог стварања Лесковачко позориште је приређивало уметничке балове са програмом.

³⁰ Исто, год. 6, бр. 38, 25. септембар 1926, 4.

³¹ Исто, год. 4, бр. 52, 17. децембар 1924, 2.

³² *Лесковачки гласник*, год. 6, бр. 38, 25. септембар 1926, 2.

Славље Женске подружине 10. марта 1940. године.

У Лесковцу је између два рата постојало неколико школа модерног играња. Најстарија за коју се зна почела је са радом у јесен 1921. године, школа играња „Омладински цвет“ Љубомира Николића-Бенића.³³ У то доба биле су чувене и славе лесковачког Ловачког друштва, чије су забаве и закуске приређиване у хотелу „Париз“.

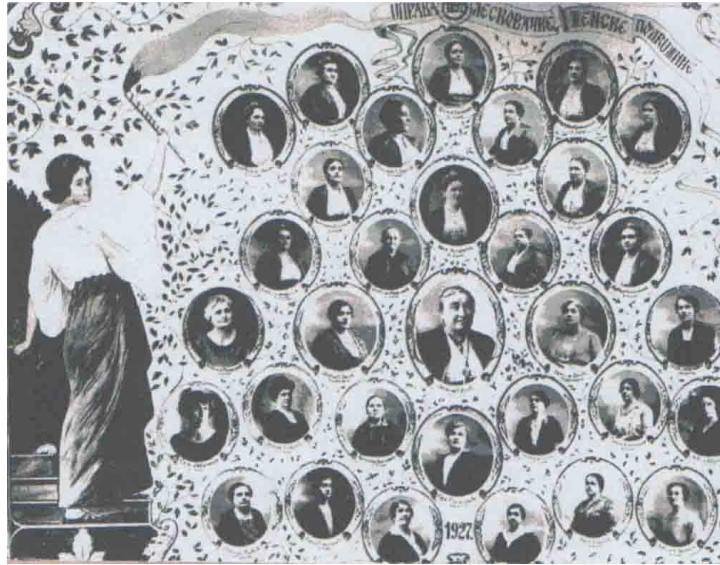
Лесковчани су радо одлазили на излете у природу, посебно у краће шетње до Светоилијског парка, Рудара, Хисара, Стрелишта или Синковца. На дуже излете ишло се пешице или чезама, до Чукљеника, Вучја, Власотинца, Грделице, Копашнице, Јањушког манастира или возом до Грделице или до Предејана.³⁴

Један од традиционалних излета био је Ђурђевдански уранак, везан за прастаре обичаје када су Лесковчани масовно излазили у природу, посебно на блиска излетишта Рударе, Светоилијски парк и Стрелиште. Карактер излета са јелом, музиком и весељем имали су и одласци на црквене славе – саборе, у околини Лесковца, у тачно одређене дане. Одлазак на соколске јавне часове приређиване у Светоилијском парку представљао је новоусвојену форму оваквих излета.

Велике свечаности одржане су у Лесковцу 23. октобра 1927. године. Том приликом уједно је откривен споменик Палим лесковачким ратницима, прослављена 50-годишњица ослобађања од Турака, 40-годишњица певачке дружине „Бранко“, и 35-годишњица Женске подружине.

³³ У позиву за упис у ову школу стоји: „У школу играња код Каспара позивају се даме и господа на упис“. Рекламни плакат Школе играња код Каспара, 15. октобар 1922, Збирка плаката Сергија Димитријевића, Народни музеј, Лесковац.

³⁴ *Лесковачки гласник*, год. 3, бр. 3, 20. јануар 1923, 4.

Управа Женске подружине 1927. године.

Лесковачка штампа

У периоду од 1918. до 1941. године у Лесковачком крају поуздано је излазило само пет листова од чега четири у Лесковцу – „Лесковачки гласник“, „Лесковачки привредник“, „Село“, „Лесковачки спортиста“, „Недељне новине“ и један лист у Власотинцу – „Власина“. Зна се за листове који су били планирани али нису изашли, као што је „Прогрес“. У то време нису постојали дневни листови. Повремено је излазио лист који се бавио просветом и школством у Лесковачком крају – „Народни просветитељ“.

Спортски живот у Лесковцу

Прве врсте спортова којима су се Лесковчани бавили након Првог светског рата, били су лов и фудбал. Лесковачко ловачко друштво одржало је своју редовну седницу 24. августа 1919. године, и тиме обновило свој рад. Оно је постојало током целог међуратног периода, до 6. априла 1941. године.

Фудбал су у Лесковац донели бивши ђаци Лесковачке гимназије, избегли за време Првог светског рата, по повратку из Енглеске и Француске, 1919. године. Најстарији фудбалски клуб био је „Обилић“, основан у децембру 1919. године, а први председник клуба популарни фудбалер Душан Витић-Велики Џон. Игралиште клуба био је велики неограђени простор, тзв. Ширина.³⁵ После „Обилића“ појављују се и други фудбалски клубови, као што су „Бели орао“ и „Моравац“ (касније „Југовић“). Кад је „Југовић“ постао првак Лесковца победивши „Обилић“, други клуб је расформиран.

Клуб „Грађански“ настао је 1920. године. Постојали су још и клубови „Душан Силни“, „Југ Богдан“ и „Вардар“. Ниједан од ових клубова није био пријављен Лоптачком савезу.³⁶

Прву спортску репортажу налазимо у „Лесковачком гласнику“, о

³⁵ Историја Лесковца, 342.

³⁶ *Лесковачки гласник*, год. 6, бр. 51, 25. децембар 1926, 3.

утакмици између клуба „Грађански“ и врањског клуба „Слога“, која је одиграна 9. јула 1922. године.³⁷ Два најстарија лесковачка клуба „Грађански“ и „Вардар“, спојили су се 1923. године у Спортски клуб „Грађански“ и подигли модерно игралиште са трибинама код Вашаришта. За председника је изабран Момчило Ж. Стојиљковић, син лесковачког индустријалца, по коме ће касније овај клуб добити име „Момчило“.³⁸

Клуб „Спорт“ спомиње се 1924. године. Овај клуб је касније променио име у „Јединство“³⁹ а онда у „Јосиф“. Исте године, СК „Момчило“ освојио је титулу првака Моравске жупе, коју је задржао до 1928. године.⁴⁰ Маја 1926. године појављује се спортски клуб лесковачких Рома, муслимански клуб „Полумесец“.⁴¹

Током 1926. године, Лесковац је био средиште спорта Моравске жупе. Постојала су два модерна игралишта са трибинама, и шест фудбалских клубова: „Момчило“, „Јосиф“, „Омладинац“, „Раднички“, „Ветерница“ и „Фабрички“.⁴² Исте те 1926. године, одиграна је и прва међуградска утакмица између репрезентација Лесковца и Ниша.⁴³ У Лесковцу су постојала и друга спортска друштва попут Соколског и Гимнастичког друштва „Душан Силни“, које је створено још крајем XIX века.

Спортско друштво је 1927. године разматрало питање формирања коњичких одреда.⁴⁴ Клуб „Момчило“ је поред фудбала неговао и лаку атлетику. Често су се приређивале и атлетске трке.

У Лесковцу је постојао и Шаховски клуб, који је основан марта 1924. године а седиште му се налазило у Грађанској касини. Имао је око тридесет чланова.

Закључак

У овом раду приказани су најважнији сегменти друштвеног живота Лесковца у периоду између два светска рата. Друштвени живот је постојао и развијао се, уз утицаје са Запада који су доносили нове струје, све до почетка Другог светског рата.

³⁷ Исто, год. 2, бр. 29, 23. јул 1922, 2.

³⁸ *Лесковачки гласник*, год. 3, бр. 15, 7. април 1923, 3.

³⁹ Исто, год. 4, бр. 10, 8. март 1924, 3.

⁴⁰ Историја Лесковца, 347.

⁴¹ *Лесковачки гласник*, год. 6, бр. 20, 28. мај, 1926, 3.

⁴² Исто, год. 6, бр. 49, 11. децембар 1926, 3.

⁴³ Исто.

⁴⁴ Исто, год. 7, бр. 5, 29. јануар 1927, 2.

Извори

1. Станковић, Милијана, Интервју са Браниславом Младеновићем, вођен 21. августа 2003. године.
2. „Лесковачки гласник“ – недељни лист. Бројеви: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 15, 18, 20, 25, 29, 30, 34, 38, 39, 40, 41, 49, 51.
3. Збирка плаката Сергија Димитријевића, Народни музеј, Лесковац.
  1. Плакат за позоришну представу „Наша работа“, 23. јул 1925. године.
  2. Рекламни плакат Школе играња код Каспара, 15. октобар 1922. године.
4. Решење Министарства просвете о оснивању Лесковачког Народног позоришта, бр. 690.

Литература

1. Димитријевић, Сергије, *Историја Лесковца и околине*, Народни музеј, Лесковац 1983.
2. *Изборне борбе у Лесковачком крају (1919-1939)*, Народни музеј, Лесковац 1997.
3. Ниношевић, Мира, *Век лова у Лесковачком крају*, Лесковац 1998.
4. Павловић, Момчило, *Ротари клуб Лесковац*, Лесковац 1997.
5. *Споменица тридесетогодишњице позоришног живота у Лесковцу*.

Прилози

Прилог бр. 1: Интервју са Браниславом Младеновићем⁴⁵

Миљана Станковић:⁴⁶ Господине Младеновићу, реците ми како је изгледао Лесковац у међуратном периоду?

Бранислав Младеновић: Ја, о том старом Лесковцу носим веома лепе успомене, с обзиром да је то био период мог одрастања. Сећам се, од Железничке станице је водила главна улица, а са стране су се ређали дућани и кафане. Најчувенији део улице звао се Панђуриште. Прва улица идући од станице била је „Млацино сокаче“, где се налазила наша кућа и кафана. Даље, низ главну улицу налазила се фабрика сапуна Влајића, а то је данашњи Дом културе, даље су постојале пекара, продавница текстила „Кулић“, онда млекара, итд. У другом делу града налазио се хотел „Костић“, кино „Славуј“, Соколски дом где се данас налази позориште. Украс града представљале су палате Сотира Илића, и Тон-кићева палата. Наравно, постојала је и реална гимназија, пет основних школа, текстилна школа.

МС: Можете ли ми рећи нешто више о школству у то време, јер сте и сами били просветни радник?

БМ: Постојала је основна школа и трајала је четири разреда, а гимназија још четири године. Наравно у то време није свако ни могао да иде у школу, јер је то зависило од финансијске ситуације у породици. Постојале су и трговачке школе, богатији су трговачко школовање завршили у Прагу или Бечу, јер је трговачки занат био најисплативији.

МС: Поменули сте и лесковачку Реалну гимназију, можете ли нам нешто рећи о њој?

БМ: Лесковачка Реалка је, као што рекох, трајала четири године. Деведесет посто наставног особља је било високошколовано, истицали су се професори руског порекла које је краљ Александар након Руске револуције примио као емигранте. Најчувенији је био професор Владимир Мигљевски. Касније су у реалци постојале и кино секције, које смо организовали ја и мој пријатељ Владимир. Чланови ове секције нису били одлични ђаци, већ најчешће они са врло добрим или добрим успехом, али су били веома заинтересовани за ову секцију. Иначе, гимназијски биоскоп је уједно био први у Лесковцу.

МС: Који су биоскопи касније постојали у Лесковцу?

БМ: Били су то „Славуј“ и „Македонија“, као и биоскоп у хотелу „Круна“. Сећам се и свог првог одласка у биоскоп „Славуј“. Тада је приказиван неки хорор филм који се звао „Сабласт“, након чијег приказивања дуго нисам отишао у биоскоп.

МС: Да ли је позоришни живот био развијен?

БМ: Постојало је аматерско позориште које је касније прерасло у Народно позориште „Бора Пиксла“. Бора Пиксла је, иначе, био студент који је доста радио на томе да Лесковац добије своје позориште и своју позоришну трупу. Постојало је више таквих глумачких трупа од којих је најчувенија била

⁴⁵ Бранислав Младеновић, рођен 1922. године у Лесковцу, учитељ у пензији. У даљем тексту: БМ. Интервју вођен 21. августа 2003. године, у Лесковцу.

⁴⁶ У даљем тексту: МС.

„Абрашевић“. Често су гостовале трупе из других градова, па кад би требало да се најави гостовање, лепљени су плакати на један дебели стуб код моста, тј. преко пута кина „Славуј“.

МС: Какав је био забавни живот?

БМ: Био је доста забава, игранке су често одржаване, а ми млади смо често, заправо сваке вечери шетали корзоом који је био од Широке Чаршије до споменика Ослободиоцима, односно до реке (Ветернице). Поред игранки одржавали су се и матинеи, а постојао је и дансинг који је трајао до касно у ноћ. Забаве су се зими одржавале по еснафима, јер је сваки еснаф славио своју славу. Чувени бал, о коме се дуго причало Лесковцу, био је Светосавски, у хотелу „Костић“. Матинеи су се одржавали и у Соколском дому, текстилној школи, Каспаровој кафани. За време зимских слава на периферији су се играла кола, без обзира на мраз и хладноћу. На покладама се сваке године приређивао карневал, а том празнику смо се као деца веома радовали, јер смо прескакали ватру и мазали лица гаром, а тај обичај се у народу зове каравештице. О светом Илији било је градско славље у парку Светоилијске цркве. У том парку су се одржавали и кермеси?

МС: Шта су кермеси?

БМ: То су забаве које су приређивала хуманитарна друштва као што су Црвени крст, Коло српских сестара и друга.

МС: Рекли сте да је ваш отац држао кафану, па ме занима какву су улогу имале кафане у друштвеном животу?

БМ: Да, то је била „Миланцина кафана“, како су је звали. Ту су највише долазили учитељи. Некад би дошли и Цигани па би се певало целе ноћи. Наравно, било је и других кафана, већих. Највише људи је ишло у кафану Ловачког удружења, „Касину“, „Круну“, као и у хотел „Костић“, који је био најпознатији у Лесковцу.

МС: Који су видови информисања постојали у Лесковцу?

БМ: Постојала је штампа, „Лесковачки гласник“ је излазио сваке суботе, и био је најчитанији лист у овом крају, било је и других, али ја не бих могао да се сетим који су то листови били. Било је и филмских журнала који су ишли пре сваког филма у биоскопима, и у њима смо могли да видимо вести из света, тако, разне догађаје.

МС: А да ли је био радио-апарата?

БМ: Било је, ја мислим да се први радио-апарат у Лесковцу појавио почетком тридесетих година. Е, већ крајем тридесетих било их је доста. Сећам се да смо објаву Другог светског рата чули преко радија. Наиме, на месту преко пута данашњег Технолошког факултета налазио се велики звучник.

МС: И за крај, реците ми нешто о спорту у том периоду.

БМ: Да, било је, рецимо, много фудбалских клубова, много више него данас. Постојао је Коњички клуб код аеродрома. Сећам се и једног аеромитинга, мислим да је то било 1937. године, који је окупио велики број људи, и сви смо то гледали са одушевљењем, био је то за оно време заиста несвакидашњи доживљај.

МС: Господине Младеновићу, хвала Вам на овом интервјуу.

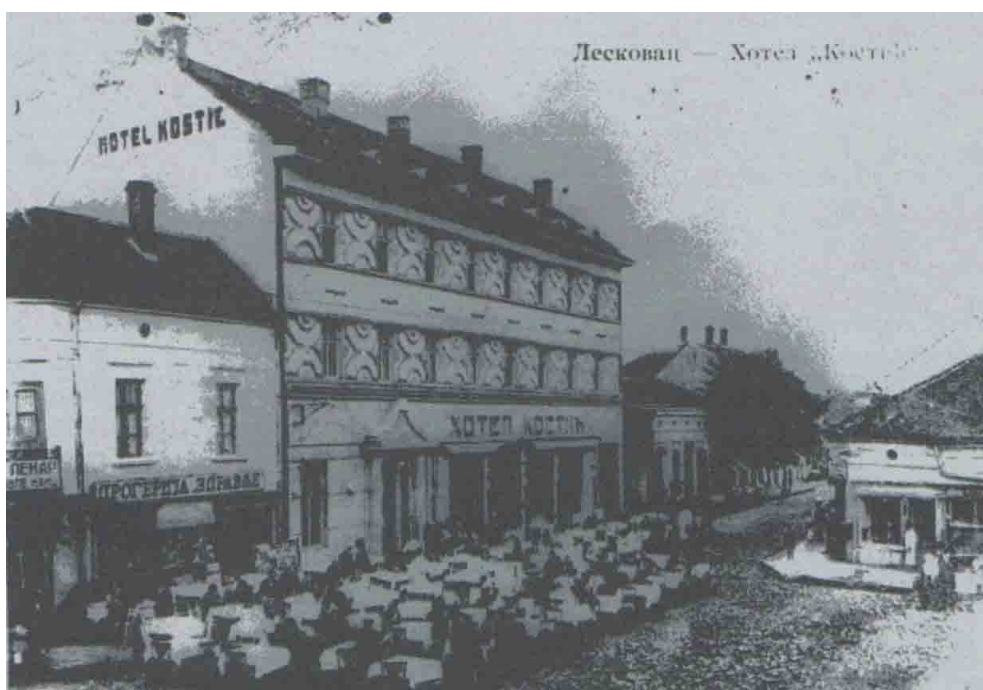
Прилог бр. 2: Кројачки курс за девојке из Лесковца.

Прилог бр. 3: Домаћички курс за девојке из Лесковца, 1932. године.

Прилог бр. 4: Лесковац, Главна пијаца.

Прилог бр. 5: Лесковац, Хотел „Костић“.

ДАНАС

У недељу 15. октобра у 9 часова у вече

БИЋЕ ПРВИ ЧАС

ШКОЛЕ ИГРАЊА

КОД КАСПАРА

Учитељ играња
Љубомир Николић
— ЛЕСКОВАЦ —

**Позивају се даме и господа
на упис у школу.**

Упис ће се вршити целога дана у истој кафани и у вече на часу.

Г. Г. која се буду уписала другог или трећег часа дужни су платити школарину од почетка.

Чланови са собом морају имати и даме за које не плаћају ништа.

15. Октобра 1922. год.
Лесковац

С поштовањем,
Љуб. Николић
правни учитељ играња.

Школа: Зг. Д. Обреновића, Лесковац

Прилог бр. 6: Плакат Школе играња код Каспара, 1922. година.

Прилог бр. 7: Позивница за предавање Народног универзитета у Лесковцу, 1930. година.